

บรรณานุกรม

หนังสือและบทความในหนังสือ

- ชูลีพร วิรุณหะ. บุหงารายา : ประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่าของชาวมลายู. กรุงเทพฯ : ศักติโสภาคการพิมพ์, 2551.
- ทวีศักดิ์ เผือกสม และ จิรวัดน์ แสงทอง. “คำนำเสนอ เกอราจาอันและความเข้าใจต่อความเป็นมลายูในสังคมไทย.” เกอราจาอัน: วัฒนธรรมการเมืองมลายูในยุคก่อนอรุณรุ่งของระบอบอาณานิคม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, 2551.
- ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ. ความเป็นมาของทฤษฎี “แบ่งแยกดินแดนในภาคใต้ไทย.” โครงการตลาดวิชา มหาวิทยาลัยชาวบ้าน ชุด 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้. กรุงเทพมหานคร : โครงการเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2549.
- ปิยนาด บุนนาค. นโยบายการปกครองของรัฐบาลไทยต่อชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้(พ.ศ.2475-2516). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.
- พีรยศ ราฮิมมูลา. “บทนำ.” ประวัติศาสตร์ปัตตานี Pengantar Sejarah Patani. ปัตตานี: โครงการจัดตั้งสถาบันสมุทรรัฐเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, 2543.
- ยงยุทธ ชูแว่น. รัฐปัตตานีในประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้สมัยจารีต คริสต์ศตวรรษที่ 16-18. กรุงเทพฯ : โครงการศึกษาประวัติศาสตร์ภาคใต้ ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปกร, 2551.
- ยงยุทธ ชูแว่น. “ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างสยามกับปัตตานีก่อนสมัยรัตนโกสินทร์.” จุลสารความมั่นคงศึกษา. กรุงเทพฯ : บริษัท สแควร์ ปริ้นซ์ 93 จำกัด, 2552.
- สุกรี หลังปุเต๊ะ. “ประวัติศาสตร์วัฒนธรรม 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ : จากลัทธิสุกะสู่อาณาจักรปัตตานีและดินแดนในการปกครองของสยาม.” มุสลิม มายาคติทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม. เชียงใหม่ : ศูนย์ศึกษาชาติพันธุ์และการพัฒนา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2554.
- สุรพงษ์ ไสธนะเสถียร. การแสวงหาความรู้แบบหลังนวมัย. กรุงเทพฯ: ประสิทธิ์ภักดิ์ แอนด์ พรีนต์, 2552.
- เอ.ซี.มิลเนอร์. เกอราจาอัน: วัฒนธรรมการเมืองมลายูในยุคอรุณรุ่งของระบอบอาณานิคม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, 2551.
- อ.บางนรา. “ปัตตานี อดีต-ปัจจุบัน,” เอกสารประกอบสัมมนาวิชาการเรื่อง “โลกของอิสลามและมุสลิมในอุษาคเนย์” The Islamic World and Muslims in Southeast Asia. นครศรีธรรมราช : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2551.
- อารง สุทธาศาสน์. ปัญหาความขัดแย้งในสี่จังหวัดภาคใต้. กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิทักษ์ประชาจำกัด, 2519.
- อิบรอฮิม ชุกรี. ประวัติราชอาณาจักรมลายูปัตตานี. ปัตตานี : โครงการจัดตั้งสถาบันสมุทรรัฐเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, 2543.

อิสมาอีล เบญจสมิทธิ. “ประวัติศาสตร์วัฒนธรรม 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ : จากลัทธิสุกะสู่อำนาจปัตตานี และดินแดนในการปกครองของสยาม.” มุสลิม มายาคติทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม. เชียงใหม่ : ศูนย์ศึกษาชาติพันธุ์และการพัฒนา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.2554.

วิทยานิพนธ์

พีรยุทธ โอพันธ์. “การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายมลายูในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ของไทย และชาวมาเลเซียเชื้อสายไทยในรัฐกลันตันประเทศมาเลเซีย.” วิทยานิพนธ์ ปรัชญาดุสิตบัณฑิต (สื่อสารมวลชน) คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550.

สัมภาษณ์

แวอุมาร์ แวดอเลาะ. ประธานเครือข่ายชุมชนท่องเที่ยวต้นหยงลูโละ, 20 ตุลาคม 2553.

อิสมาอีล เบญจสมิทธิ, นักประวัติศาสตร์ท้องถิ่น. สัมภาษณ์, 20 ตุลาคม 2553.

Books

Bailey, Conner and Miksic, John N. “Translators’ Introduction.” In History of The Malay Kingdom of PATANI. Translated by Conner Bailey and John N Miksic. Chiang Mai: Silkworm Book, 2005.

Brown, C. C. Sejarah Melayu or Malay Annal. Kualalumpur : Oxford University Press,1953.

Kohn, Hans. The Idea of Nationalism: A Study in Its Origins and Background. New York: The Macmillan Company, 1960.

Maier, M.J. In the Center of Authority. New York: Cornell University, 1988.

Pitsuwan, Surin. Islam and Malay Nationalism: A Case Study of the Malay-Muslim of Southern Thailand. Bangkok: Thai Khadi Research Institute Thammasat University, 1985.

Spivak, Gayatri Chakravorty. “Translator’s Preface.” In Of Grammatology. Baltimore: Johns Hopkins University, 1976.

Suhrke, Astri. "The Muslim of Southern Thailand." In The Muslims of Thailand Vol 2: Politics of the Malay-Speaking South, pp.1-18. Edited by Andrew D.W. Forbe. India: Catholic Press, 1989.

Teeuw, Andries, and Wyatt, David K. Hikayat Patani: The Story of Patani. Martinus Nijhoof: The Hague, 1970.

Wyatt, David K. "Forward." In History of The Malay Kingdom of PATANI. Translated by Conner Bailey and John N. Miksic. Chiang Mai: Silkworm Books, 2005.

Articles

Moerman, Michael. "Ethnic identification in a complex civilization: who are the Lue?" American Anthropologist 67(1967):1215-1230.

เรื่องย่อ “ประวัติศาสตร์ปัตตานี”

หนังสือประวัติศาสตร์ปัตตานี (Pengantar Sejarah Patani) เป็นหนังสือที่เขียนโดย Ahmad Fathy Al-Fatani และ แปลโดย Nik Abdul Rakib Sirimethakul ซึ่งเป็นหนึ่งในการดำเนินงานจัดทำของโครงการจัดตั้งสถาบันสมุทรรัฐเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขต ปัตตานี

หนังสือเล่มนี้แต่งโดยชาวปัตตานี ส่วนแรกจากคำบรรยายของ Ahmad Fathy Al-Fatani ที่มีต่อนักศึกษาปัตตานีกลุ่มหนึ่งในเมืองโกตาบารู รัฐกลันตัน ในปี ค.ศ. 1980 ส่วนที่สองจากบทความที่ตีพิมพ์ในนิตยสาร Peristiwa ในปี 1991 และในที่สุดในปี ค.ศ. 1993 จึงได้มีการจัดพิมพ์รวมเล่มจนในที่สุด ซึ่งผู้แต่งระบุว่าหนังสือเล่มนี้ได้เขียนเสร็จสมบูรณ์ในวันที่ 10 มีนาคม ค.ศ. 1994 ณ กัวลาลัมเปอร์ ปัตตานี

หนังสือเล่มนี้จึงเป็นวรรณกรรมประวัติศาสตร์ปัตตานีอีกเล่มหนึ่งที่น่าสนใจ แม้ว่าจะมิได้เป็นวรรณกรรมประวัติศาสตร์ที่ถูกสั่งห้ามตีพิมพ์จากรัฐบาลไทยเช่นเดียวกับ “ประวัติศาสตร์ราชอาณาจักรมลายูปะตานี” แต่ก็เป็นวรรณกรรมประวัติศาสตร์ที่ทรงคุณค่ายิ่งเนื่องจากเป็นวรรณกรรมที่ยังคงสื่อสารเรื่องราวประวัติศาสตร์ปัตตานีไปสู่ชาวปัตตานีรุ่นหลัง (ทั้งผ่านการบรรยายและการตีพิมพ์เผยแพร่) โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวปัตตานีที่อาศัยอยู่ในประเทศมาเลเซีย โดยผู้เขียนมีความมุ่งหมายที่จะ “ปลุกความรู้สึกสนใจและความรักของคนปัตตานีที่มีต่อแผ่นดินเก่ามรดกปู่ย่าตายายที่พวกเขาอาศัยอยู่ นับแต่บรรพบุรุษมา”(ป.ป.หน้าบทนำผู้เขียน)

หนังสือเล่มนี้แบ่งออกเป็น 4 บท มีเนื้อหาทั้งสิ้น 181 หน้า นอกจากนี้ยังมีส่วนนำของหนังสือที่ประกอบด้วย บทนำผู้เขียน บทนำผู้อำนวยการโครงการจัดตั้งสถาบันสมุทรรัฐเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาคำนำผู้แปล รวมทั้งสิ้น 9 หน้า ในส่วนท้ายของเล่มยังมีภาคผนวกที่เป็นภาพประกอบเนื้อหาของหนังสือทั้งที่เป็นแผนที่ ภาพบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์ปัตตานี และภาพโบราณสถานและโบราณวัตถุที่สำคัญของปัตตานี

เนื้อหาในบทที่ 1 ของหนังสือเล่มนี้มีความยาวตั้งแต่หน้า 1-37 เป็นเรื่องราวของปัตตานีในยุคต้นนับตั้งแต่ในยุคลังกาสุกะ การสร้างเมืองปัตตานี จนถึงยุคที่เป็นปัตตานีภายใต้การปกครองของราชินีองค์ต่างๆ หรือกล่าวได้ว่าเป็นเรื่องราวในยุคก่อสร้างเมือง ยุคแห่งความเจริญรุ่งเรือง และเริ่มเข้าสู่ยุคที่เริ่มตกต่ำของปัตตานี

ส่วนบทที่ 2 ตั้งแต่หน้า 38-109 เป็นเรื่องราวของปัตตานีเมื่อต้องตกอยู่ภายใต้การปกครองของสยามซึ่งเริ่มตั้งแต่เมื่อปัตตานีพ่ายแพ้ให้กับสยาม ปัตตานีถูกแบ่งแยกและปกครอง จนถึงหัวเวลาที่สิ้นสุดระบบสุลต่าน นอกจากนี้ยังกล่าวถึงเรื่องราวสองผู้นำปัตตานีซึ่งก็คือฮัจญีสุหลงและเต็งกูมาห์มุด มุห์ยิดดิน รวมทั้งเรื่องราวของสมาคมมลายูปัตตานีที่จัดตั้งขึ้นที่เมืองโกตาบารู รัฐกลันตันประเทศมาเลเซียและขบวนการแบ่งแยกดินแดนอื่นๆ อาจกล่าวได้ว่าในบทที่ 2 นี้เป็นเรื่องราวของปัตตานีภายใต้อำนาจของสยามซึ่งเป็นเรื่องราวของปัตตานีในห้วงเวลาตั้งแต่ปัตตานีถูกสยามยึดครองคือตั้งแต่ปีค.ศ. 1785 จนถึงช่วงเวลาประมาณปี

ค.ศ. 1980s ซึ่งโดยภาพรวมแล้วเป็นเรื่องราวของการเจรจาต่อรอง การปรับตัว การต่อต้าน และการลุกขึ้นต่อสู้ของชาวปัตตานีที่มีต่อสยาม

ในบทที่ 3 ตั้งแต่หน้า 110-152 เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ปัตตานี ได้แก่ เรื่องราวของหมู่บ้านกรือเซะ หมู่บ้านอันเป็นที่ตั้งของที่ฝั่งศพสุลต่านแห่งปัตตานีพระองค์แรก เป็นหมู่บ้านอันเป็นที่ตั้งของบ่อน้ำเก่าแก่ สถานที่หล่อปืนใหญ่ และมัสยิดประตูดุ๊ย นอกจากนี้ยังเป็นที่ยกเล่าเรื่องราวของเรื่องราวของหมู่บ้านตันหยงดาโต๊ะ วังเก่าจาบังตีกอและที่ฝั่งศพเจ้าเมืองปัตตานี เชื้อสายบรรดาเจ้าเมืองปัตตานีจากราชวงศ์กลันตัน บรรดามัสยิดทางประวัติศาสตร์ปัตตานี เช่น มัสยิดวาดีลฮุสเซ็น บ้านดาโละมาเนาะ มัสยิดจาบังตีกอปัตตานี มัสยิดเจ้าเมืองสลินดงบายู ตะลุบัน มัสยิดบ้านอวาร์ที่นัดตันหยง มัสยิดตันหยงดาโต๊ะ ที่ยัมบู (ยะหริ่ง) มัสยิดเจ้าเมืองระแงะที่นราธิวาส บรรดาที่ฝั่งศพทางประวัติศาสตร์ ได้แก่ ที่ฝั่งศพดาโต๊ะปันกาลัน ที่ฝั่งศพบรรดาเจ้าเมืองสายบุรีที่ปูเลากริงฆา ที่ฝั่งศพผู้เสียชีวิตจากเหตุการณ์ดุซงญอ ที่ฝั่งศพบรรดาผู้เสียสละ สุสานโต๊ะอาเยาะห์ จาบังตีกอ กล่าวได้ว่าในบทที่ 3 นี้มีเนื้อหาที่เป็นเรื่องราวจาวประวัติศาสตร์ปัตตานีที่บอกเล่าผ่านสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ทั้งที่เป็นหมู่บ้าน มัสยิด และที่ฝั่งศพหรือสุสาน

สุดท้ายในบทที่ 4 ตั้งแต่หน้า 153-185 ก็กลับมาเป็นเรื่องราวที่แสดงให้เห็นถึงความหวนค้ำนิงปัตตานีของผู้เขียน จึงมีเนื้อหาเกี่ยวกับรอยแผลของปัตตานี ซึ่งเกี่ยวข้องกับการสูญสลายของวัฒนธรรมมลายูที่ปัตตานี การผสมกลมกลืนชาวปัตตานีสู่ความเป็นไทย การอพยพย้ายถิ่นของชาวปัตตานี บรรดานักปราชญ์ศาสนาจากปัตตานี ชุมชนปัตตานีในมาเลเซียและที่อื่นๆ และจบท้ายด้วยเนื้อหาเกี่ยวกับบ่อไร่คือปัตตานีดารุสลาม ส่วนในภาคผนวกซึ่งเป็นภาพแผนที่ ภาพบุคคลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ปัตตานี ภาพโบราณสถานและโบราณวัตถุที่สำคัญของปัตตานีนั่นแม้จะเป็นเสมือนส่วนประกอบแต่ก็เป็นหลักฐานสำคัญที่ยืนยันความเป็นประวัติศาสตร์ของหนังสือเล่มนี้ได้เป็นอย่างดีโดยในส่วนนี้มีจำนวนหน้าทั้งสิ้นถึง 47 หน้า

กล่าวโดยสรุปหนังสือประวัติศาสตร์ปัตตานีได้เขียนขึ้นโดยชาวปัตตานีเพื่อชาวปัตตานีเป็นสำคัญซึ่งเนื้อหาทั้ง 4 บทแสดงให้เห็นถึงเรื่องราวในอดีตของปัตตานีตั้งแต่ยังเป็นรัฐเอกราชปัตตานีจนกระทั่งได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของประเทศไทย นอกจากนี้ยังได้แสดงให้เห็นถึงหลักฐานสำคัญต่างๆทั้งที่เป็นโบราณสถานและโบราณวัตถุที่ยังคงเป็นที่ประจักษ์ในปัจจุบันซึ่งเป็นสิ่งหนึ่งที่ตอกย้ำความเป็นประวัติศาสตร์ของเรื่องราวดังกล่าวได้เป็นอย่างดี